

Archiwum Główne Akt Dawnych
Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów

00-263 Warszawa, ul. Długa 7, tel.(022) 831 54 91 w.469, fax.(022) 831 16 08
internet: www.archiwa.gov.pl/agad, e-mail: clka@wp.pl

CLKA.611.5.2013

Warszawa, 22 października 2013 r.

OPINIA DOTYCZĄCA SPOSOBÓW FIZYCZNEGO ZABEZPIECZANIA DOKUMENTACJI,
A W SZCZEGÓLNOŚCI MATERIAŁÓW ARCHIWALNYCH PRZEKAZYWANYCH DO ARCHIWÓW
PAŃSTWOWYCH

Po otrzymaniu pisma z Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych (DKN.72.1.2013) Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów przeanalizowało stosowane metody zabezpieczania fizycznego dokumentacji i materiałów archiwalnych przekazywanych do archiwów państwowych.

Szczególną uwagę zwrócono na zalecenia zawarte w obecnie obowiązujących przepisach tj. w § 16 Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 16 września 2002r. w sprawie postępowania z dokumentacją, zasad jej klasyfikowania i kwalifikowania oraz zasad i trybu przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych (Dz. U. Nr 167. poz. 1375) oraz szczegółowe pytania zawarte w w.w. piśmie NDAP.

W CLKA przeanalizowano przydatność, sposób wykonania oraz funkcjonalność tzw. klipsów archiwalnych – przetestowano też niektóre rodzaje klipsów obecnie dostępne na rynku polskim.

Do ośmiu pracowni konserwatorskich w archiwach państwowych rozesłano pytania zawarte w w.w. piśmie.

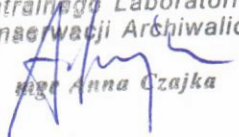
Na podstawie analizy problemu przeprowadzonej w CLKA oraz otrzymanych z pracowni konserwatorskich odpowiedzi stwierdzono co następuje:

1. Zmiana brzmienia obowiązujących przepisów jest nie tylko zasadna, ale wręcz konieczna, gdyż użyte w obecnie obowiązującym tekście sformułowania są nieprecyzyjne, a w ciągu ostatnich 10 lat pojawiły się możliwości techniczne zabezpieczania archiwaliów, które w 2002 nie były dostępne w Polsce.
2. Jest możliwe, a nawet pożądane pozostawianie akt luzem zabezpieczonych w teczkach i obwolutach z kartonu i papieru z rezerwą alkaliczną. Ułatwia to i przyspiesza późniejsze poddawanie akt digitalizacji i masowemu odkwaszaniu. Dla utrzymania porządku i kolejności w jednostce акта powinny być paginowane lub przynajmniej opatrzone folią.
3. Co do dziurkowania akt zdania są podzielone. CLKA na podstawie doświadczeń pracowni konserwacji masowej skłania się do opinii, że akt w których nie ma otworów nie należy dziurkować – z czasem dziurki pękają i muszą być dodatkowo reperowane. Nie należy dziurkować akt na papierach kruchych, oraz tych na których informacje umieszczone są w pobliżu lewej krawędzi kart.
4. Można dopuścić wykonywanie 2 otworów w kartach jednostek, w których większość dokumentów już takie otwory posiada (były wcześniej wpięte w segregatory biurowe) z zastrzeżeniem, że są to dokumenty na dobrze zachowanych (mechanicznie wytrzymałych) papierach. Otwory mogą być wykonane jedynie na dokumentach, których tekst jest pisany w odległości co najmniej 4 cm od lewej krawędzi.
5. Do łączenia kart można stosować klipsy plastikowe. Po dokonaniu oceny dostępnych na rynku klipsów CLKA preferuje stosowanie klipsów wykonanych z bezbarwnego, białego lub nieznacznie zabarwionego polipropylenu lub polietylenu. Preferowane jest zastosowanie klipsów wykonanych z tworzyw nie zawierających plastyfikatorów (o ile możliwe jest pozyskanie takiej informacji od dostawcy lub producenta). Za najbardziej funkcjonalne (sposób zakładania, zamykania, trwałość materiału) uznano tzw. klipsy zaczepowe. Wątpliwości budzi jednak mało przebadana kwestia

- długoterminowej trwałości klipsów. Producenci informują o trwałości od 25 – 50 – do kilkuset lat. Trwałość, zależy od gatunku i składu surowca, a nawet jego źródła i zastosowanej w produkcji plastiku technologii, na które to czynniki producenci klipsów mają ograniczony wpływ.
6. CLKA nie zaleca kupowania klipsów, których trwałość producent określa na 25 lat.
 7. Ponieważ w Polsce klipsy wykonane z tworzyw sztucznych są produktem stosunkowo nowym – nie ma informacji na temat naturalnego starzenia tych produktów w ciągu co najmniej kilkudziesięciu lat. Należy się zatem liczyć z tym, że po ok. 50 latach, niektóre klipsy w zasobach archiwalnych będą musiały być wymienione.
 8. Z racji funkcjonalności klipsów wydaje się zasadne dopuszczenie ich stosowania w aktach sądowych, gdzie sprawą istotną jest utrzymanie kolejności dokumentów w tecze.
 9. Niewątpliwie trwałe i bezpieczne połączenie materiałów archiwalnych zapewnia zastosowanie taśmy bawełnianej o szerokości ok. 5 mm, nie barwionej, użytej do „przesnurowania akt” przez istniejące już otwory (z zastrzeżeniami pkt.4). Należy jednak brać pod uwagę to, że przesnurowanie stosunkowo cienkich kart wiotką taśmą jest trudne, wymaga wprawy, a często może prowadzić do uszkodzenia dokumentu. Łączenie kart taśmą bawełnianą zostanie przetestowane w CLKA w celu określenia szczegółowych zasad.
 10. Akta należy odizolować od plastikowego klipsa lub wiązania taśmy przy pomocy paska z cienkiej tektury, kartonu lub grubego papieru alkalicznego przesnurowanego wraz z aktami. Takie rozwiązanie stanowi minimalne zabezpieczenie przed odciskaniem śladu wiązania lub klipsów w papierze lub przed przedarciem papieru przy wiązaniu taśmy. W tym celu zaleca się zarówno przy zastosowaniu klipsów jak i taśmy bawełnianej stosowanie okładki (obwoluty z cienkiej tektury, kartonu lub grubego papieru alkalicznego) przesnurowanej wraz z plikiem akt.
 11. Należy odstąpić od łączenia dokumentacji sznurkiem, dratwą, grubą nicią lub dratwą oraz sklejaną akt luźnych w oprawach introligatorskich przy pomocy klejów syntetycznych.
W szczególnych przypadkach nie wyklucza się wykonywania montażu konserwatorskich, które powinny być zawsze poprzedzone zabiegami konserwatorskimi połączonymi z odkwaszaniem papieru oraz wykonaniem skanów.
 12. Nie dopuszcza się łączenia kart przy pomocy jakichkolwiek elementów wykonanych z metalu. Wszystkie elementy metalowe powinny być usunięte z dokumentów.
 13. Akt nie należy pozostawiać w koszulkach foliowych.
 14. Punkt 2 §16 Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 16 września 2002 r. wymaga niewątpliwie uściślenia.

Inne są wymagania materiałowe co do opakowań dla dokumentacji kategorii A (przekazywanej do archiwów państwowych), a nieco inne co do opakowania dokumentacji kategorii B.

Warto zawsze stosować jedną regułę zawartą w Normie PN-ISO 11799: Papier użyty w opakowaniach ochronnych, stykający się bezpośrednio z dokumentami powinien spełniać warunki ISO 9706.

KIEROWNIK
Centralnego Laboratorium
Konserwacji Archiwaliów

mgr Anna Czajka

ODPOWIEDZI NA PYTANIA ZADANE 8 PRACOWNIOM KONSERWACJI ARCHIWALIÓW

W ARCHIWACH PAŃSTWOWYCH

W sierpniu 2013 roku CLKA przeprowadziło ankietę w 8 pracowniach Archiwów Państwowych, zatrudniających konserwatorów dyplomowanych w sprawie dopuszczalnych metod łączenia luzów.

Archiwum Państwowe	Czy można pozostawiać akta luzem	Kwestia dziurkowania akt	Czym scalać, łączyć?	Ile dziurek?	Koszulki foliowe	Kwestia klipsów plastikowych	Opakowania
AAN Warszawa	tak	Nie dla nowych otworów	Materiały naturalne	Tylko te które już są	nie	otwarta	bezkwasowe
AGAD Warszawa	tak	Tak (z ograniczeniami)	Materiały naturalne obojętne chemicznie-taśma bawełniana	Max 2	nie	tak	bezkwasowe
APDOP Milanówek	tak	nie	Wąska taśma bawełniana	BO	Nie, ale lepiej nie dziurkować np. delikatnego materiału	tak	bezkwasowe
AP Gdańsk	tak	tak	Taśma bawełniana	Nie określano	nie	BO	bezkwasowe
AP Katowice	tak	nie	Tasiemka bawełniana/sznurek ale z tekturką zabezpieczającą	Max 2 ale Dopuszczają 4 przy formacie A3	nie	nie	bezkwasowe
AP Suwałki	tak	tak	Taśma bawełniana/sznurek	Dopuszcza zwiększenie ilości dziurek	Tak jedynie dla koszulek wykonanych z folii poliestrowych (specjalistyczne)	tak	bezkwasowe
AP Olsztyn	tak	BO	Sznurek-odwracalny	BO	nie	BO	bezkwasowe
AP Toruń	tak	tak	Szpagat/dratwa	2	nie	nie	bezkwasowe
AP Zielona Góra	tak	nie	Tasiemka bawełniana od 5 do 10 mm	BO	nie	BO	bezkwasowe